

УДК 368(477)

А.О. Бойко

ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

У статті розглядається сутнісний підхід до визначення категорії фінансова стійкість страховика та проводиться ідентифікація критеріїв її забезпечення. Досліджено практичні аспекти досягнення необхідного рівня фінансової стійкості страхової компанії.

Ключові слова: фінансова стійкість, страхова компанія, критерії забезпечення фінансової стійкості.

A. Boyko

THEORETICAL PRINCIPLES AND PRACTICAL EXPERIENCE OF INSURANCE COMPANY FINANCIAL STABILITY PROVIDING.

The article reviews the approach to determination of insurer financial stability category and the identification of its maintenance criteria takes place. Practical aspects of insurance company financial stability necessary level maintenance are studied.

Keywords: financial stability, insurance company, financial stability providing criteria.

Постанова проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Економічно-фінансові кризи, які характерні для розвитку як національних економік зокрема, так і глобальної фінансової системи в цілому, призводять до необхідності детального аналізу умов забезпечення фінансової стійкості суб'єктів господарювання. Розглядаючи стабільність функціонування страхових компаній доцільно зауважити, що для даних фінансових установ властиві специфічні особливості організації надання і реалізації послуг, що відповідно зумовлюють і умови організації їх фінансової роботи. Так, страхувальник сплачує грошові кошти за послуги, які він отримає в майбутньому, за умов настання страхового випадку. Таким чином, споживачі страхових послуг купують гарантію відшкодування збитків в разі настання певних (зазначених в договорі страхування) несприятливих подій.

Дана особливість страхової діяльності обумовлює визначальну роль високого рівня фінансової стійкості страхової компанії. Саме здатність страховика відповідати за взятими на себе зобов'язаннями у будь-який період часу є основою його функціонування і умовою подальшого розвитку.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Дослідженню теоретичних основ фінансової стійкості страховиків та умов забезпечення даного параметру їх діяльності присвячені роботи наступних вітчизняних та закордонних авторів: Александрова М.М. [2], Базилевич В.Д. [3], Барановський О.І. [4], Бігдаш В.Д. [5], Внукова Н.М. [7], Заруба О.Д. [10], Орланюк-Малицька Л.А. [12], Осадець С.С. [13] Рейтман Л.І. [14], Шірінян Л.В. [18] та інших науковців.

Цілі статті. Формування комплексного підходу до визначення сутності фінансової стійкості страховика та визначення особливостей її досягнення.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Проводячи аналіз сутності і трактування фінансової стійкості (надійності, безпеки) страховика необхідно зазначити, що вітчизняні та закордонні науковці, в своїй більшості, розвивають два підходи до визначення даної категорії. Так, Заруба О.Д. [10], Рейтман Л. І. [14], Александрова М.М. [2], вважають, що фінансова стійкість страховика визначається постійною збалансованістю або перевищенням доходів отриманих страховою компанією над її витратами в межах всього страхового фонду. Інших науковців, такі як Базилевич В.Д. [3], Бігдаш В.Д. [5], Осадець С.С. Марушко О. В. [13], Бланд Д. [6], Вовчак О. Д. [8], Внукова Н.М. [7] характеризують фінансову стійкість (надійність, безпеку) страховика, як здатність виконувати взяті на себе зобов'язання згідно з договорами страхування і перестраховування за умови можливого настання несприятливих подій, екстремальних ситуаціях та зміни в економічній кон'юктурі. Крім того, значна частина дослідників, зокрема Федорова Т.А. [17], Орланюк-Малицька Л.А. [12], Шірінян Л.В. [18], Барановський О.І. [4], Єрмошенко А. М. [9] уточнюють вищенаведене визначення в розрізі умов забезпечення виконання зобов'язань страховика (кількісний і якісний стан фінансових ресурсів або потоків) та необхідності страхової компанії протистояти змінам внутрішнього і зовнішнього середовища і,

відповідно, забезпечувати ефективну діяльність та розвиток організації.

Третя група науковців, таких як Сербіновський Б.Ю. [15], Іванюк І.С. [11], Ткаченко Н. В. [16] намагається поєднати дав вищенаведені підходи та сформувані цілісне визначення фінансової стійкості страховика.

Підводячи підсумок аналізу даної категорії, можна зазначити, що фінансова стійкість страхової компанії – це комплекс дій (фінансового, інвестиційного та організаційного характеру), направлених на постійну підтримку балансу між витратами і зобов'язаннями страховика та фінансовими ресурсами, необхідними для їх покриття або виконання, в результаті чого досягається ефективний розвиток страхової компанії незважаючи на зміну зовнішніх та внутрішніх факторів функціонування економіки.

Вище проведений аналіз сутності фінансової стійкості страховика дає можливість стверджувати про необхідність дослідження умов (критеріїв), які забезпечують та підтримують фінансову стійкість страхової компанії на високому рівні. Визначаючи основні критерії забезпечення фінансової стійкості страхової компанії, насамперед, розглянемо фактори, які впливають на функціонування страховика. Так, чинники, які обумовлюють діяльність страхової компанії доцільно поділити на зовнішні і внутрішні. Виходячи з того, що зовнішні фактори впливу практично не контролювані і страховій компанії дуже складно ефективно їм протистояти, то можливість управління внутрішніми критеріями забезпечення фінансової стійкості страховика є визначальним для подальшого розвитку та розширення його діяльності.

Досліджуючи внутрішні критерії детальніше, необхідно зазначити, що в більшості наукових праць автори виділяють майже однакові або схожі умови забезпечення фінансової стійкості страховика. Дані умови, на нашу думку, становлять базові складові фінансової стійкості страхової компанії. Так, до основних критеріїв забезпечення стабільної діяльності страховика відносять: достатність власного капіталу, урівноважену тарифну політику, збалансованість страхового портфеля, наявність безпечної програми перестраховування, адекватні методи формування страхових резервів, оптимальну інвестиційну політику та високий рівень платоспроможності.

Крім вищенаведених умов, деякі автори, додатково розглядають і інші положення відносно стабільності страхової компанії. Так, Александрова М.М. [2] одним з основних критеріїв фінансової стійкості страховика вважає необхідність диверсифікації діяльності; Бігдаш В.Д. [5] – здійснення фінансового моніторингу, Шірінян Л.В. [18] – мобільність страхової компанії, а Базилевич В. Д. [3] до умов забезпечення стійкого функціонування страховика відносить необхідність впровадження процесу бюджетування.

На наш погляд, вищерозглянуті вимоги стабільної діяльності страхових компаній можна розширити, ще на декілька категорій, зокрема управління діяльності за центрами відповідальності, проведення бенчмаркінгу, впровадження інноваційних послуг і новітніх технологій та організація системи кризис-менеджменту.

Отже, можна стверджувати, що забезпечення фінансової стійкості страхової компанії є складним процесом, пов'язаним з постійним контролем всіх сфер діяльності страховика та своєчасною реакцією менеджменту компанії на зміну внутрішнього і зовнішнього середовища.

З метою визначення особливостей механізму забезпечення фінансової стійкості страхової компанії розглянемо кожен зі складових більш детально.

Власний капітал страхової компанії є першоосною фінансової стійкості страховика. До його складу входить: статутний, пайовий, додатковий, резервний, неоплачений, вилучений капітал та нерозподілений прибуток. Маючи однаковий з іншими суб'єктами господарювання склад власного капіталу його значення для забезпечення стійкості страхової компанії є особливим. Так, розпочинаючи операційну діяльність, страховик не має можливості забезпечити гарантованість взятих на себе зобов'язань за рахунок страхових внесків і сформованих на їх основі резервів або прибутку від інвестиційної діяльності. Витрати, які можуть виникнути набагато раніше ніж страховик отримає достатній обсяг прибутку, вимагають від нього акумулювати певний обсяг грошових фонди на ранній стадії функціонування.

Таким чином, власний капітал страхової компанії є гарантією збереження її фінансової стійкості, навіть за умови браку страхових премій та прибутку від інвестиційної діяльності, необхідних для виконання поточних та довгострокових зобов'язань. В своїй

більшості, дана ситуація, виникає в результаті настання катастрофічних подій або кумуляції ризиків одного виду.

Наступною умовою забезпечення фінансової стійкості страховика є ефективне проведення тарифної політики. Виходячи з того, що тариф – є ціною страхової послуги, на основі якої формуються страхові резерви і прибуток та відшкодовуються операційні витрати, обґрунтований його розрахунок є визначальним для успішного роботи страхової компанії. Неправильна структура та методика визначення тарифної ставки може призвести до втрати конкурентних позицій компанії на страховому ринку, в разі завищення тарифу та збільшення імовірності банкрутства, за умови зниження рівня ставки страхування.

Виходячи з цього, необхідно зазначити, що ефективне проведення тарифної політики забезпечує рівновагу між отриманими преміями та здійснюваними виплатами і понесеними витратами страховика, що, як результат, призводить до стабільної діяльності страхової компанії.

Об'єктивне встановлення ціни на страхові послуги є основою досягнення наступного критерію фінансової стійкості страхової компанії, яким виступає збалансованість страхового портфелю. Саме встановлення адекватної вартості страхових послуг імовірності збитку дозволяє страховій компанії реалізувати всі аспекти оптимізації страхового портфеля. Формування збалансованої структури портфелю передбачає наявність договорів страхування різних в межах видів, об'єктів страхування, території, на якій вони знаходяться, терміну дії договору та обсягу відповідальності страховика.

Здійснюючи управління страховим портфелем, менеджмент страхової компанії повинен постійно аналізувати і корегувати співвідношення між напрямками страхування, страховими сумами та рівнями ризику об'єктів в розрізі діючих та новоукладених страхових договорів. Саме за рахунок виконання вищенаведених принципів страхова компанія максимізує прибуток за умови ризикового характеру власної діяльності.

Таким чином, метою успішної діяльності страховика є формування такого страхового портфеля, який забезпечить стабільність функціонування страхової компанії протягом тривалого періоду часу навіть при настанні значних за розмірами ризиків.

Збалансованість страхового портфеля зокрема та стійке функціонування страхової компанії в цілому досягається також за рахунок наявності безпечної програми перестраховання. Використовуючи механізм перестраховання, страховик має можливість довільно визначати обсяг власної відповідальності за будь-яким великим одиничним ризиком або групою однорідних ризиків, передаючи при цьому надлишок зобов'язань перестраховій компанії. Даний інструмент надає страховій компанії додаткову можливість управління ризиками, які виникають в межах її операційної діяльності.

Використовуючи механізм перестраховання страховик повинен враховувати не тільки ефективність використання даного інструменту в розрізі певних видів та розмірів ризику, а і правильно оцінити ступінь надійності пропонованої програми перестраховання та фінансової стійкості перестрахової компанії. Виходячи з того, що своєчасність та повнота страхових виплат повністю лежить на страховій компанії і саме вона відповідальна перед страхувальником, то гарантованість виконання взятих перестраховиком на себе зобов'язань є визначальним фактором надійної діяльності страховика.

В зв'язку з тим, що основою виконання страхових виплат в розрізі всіх ризиків страхового портфеля є формування достатнього обсягу фондів фінансових ресурсів, то наступним етапом аналізу забезпечення фінансової стійкості страхової компанії виступає необхідність адекватності методів формування страхових резервів. Страхові резерви формуються з метою відшкодування витрат, які можуть понести страхувальники в результаті настання страхового випадку за відповідним видом ризику. Виходячи з того, що кожен з ризиків або група ризиків, які підлягають страхуванню, мають специфічні особливості, то страховик формує різні види резервів.

Таким чином, можна зазначити, що формування страховою компанією розвиненої системи страхових резервів дає їй можливість розподілити відповідальність адекватно до різних видів ризиків та часом настання страхових виплат. Крім того, створення страховиком таких резервів, як резерв коливань збитковості та резерв катастроф дозволяють страховій компанії мобілізувати грошові ресурси у випадку настання надзвичайних подій.

Підводячи підсумок, необхідно зазначити, що політика управління страховими резервами кожен рік повинна переглядатись і

уточнюватись, лише за даних умов страхова компанія досягне найбільшого рівня фінансової стійкості.

Продовжуючи аналіз страхових резервів, необхідно зазначити, що важливим елементом їх управління виступає ефективне інвестування фінансових ресурсів, які акумулюванні в даних фондах. Ця діяльність страхової компанії поряд з розміщенням власних коштів страховика складає його інвестиційну політику. Визначаючи вплив інвестиційної політики на забезпечення фінансової стійкості страховика можна стверджувати, що основними коштами, за допомогою яких страховики здійснюють інвестиційну діяльність є власні та залучені ресурси. Інвестування даних видів фінансових ресурсів в обов'язковому порядку повинно відповідати принципам: безпеки, ліквідності, диверсифікації та прибутковості. Тим не менш, пріоритетність кожного з даних принципів в розрізі розміщення власних та залучених ресурсів страховика є різною. Так, власні фінансові ресурси страховика, кошти резервів зі страхування життя та кошти акумульовані в деяких резервах з ризикових видів страхування (резерв коливань збитковості та катастроф) можуть вкладатись в довгострокові активи з незначним рівнем ліквідності та високою прибутковістю. Крім того, кошти зосереджені в резервах збитків можуть знадобитись в будь-який проміжок часу, що призводить до їх інвестування в високоліквідні активи з невисокою прибутковістю.

Таким чином, за допомогою ефективно розробленої та вчасно впровадженої загальної інвестиційної стратегії страховик має можливість забезпечити мобілізацію додаткового доходу і в результаті компенсувати можливі збитки від страхової діяльності, що призводить до стабільної діяльності страхової компанії в цілому.

Дослідивши процес інвестування власних та залучених коштів страхової компанії наступним етапом аналізу критеріїв забезпечення фінансової стійкості страхової компанії є оцінка достатності фондів фінансових ресурсів для забезпечення виконання взятих страховиком на себе зобов'язань. Таким чином, потрібно розглянути методику аналіз платоспроможності страховика та оцінити рівень даного показника, необхідного для стабільної роботи страхової компанії.

Аналізуючи умови забезпечення платоспроможності страховика в Україні, необхідно зазначити, що дані норми закріплені в законі «Про страхування» [1]. Так, у вітчизняній страховій практиці платоспроможним вважається страхова компанія в якій сплачений

статутний і сформований гарантійний фонд, наявний достатній обсяг страхових резервів та фактичний запас платоспроможності перевищує його розрахункове нормативне значення.

Порівняння фактичного та нормативного запасу платоспроможності дає можливість охопити значну кількість факторів, які обумовлюють діяльність страхової компанії. Так, використання в ході розрахунку вартості активів і зобов'язань страховика, страхових премій і виплат та частки страхових надходжень, що належать перестраховикам призводить до одержання інтегрального показника, який характеризує рівень платоспроможності страхової компанії.

Таким чином, високий рівень платоспроможності страховика забезпечує гарантованість покриття всіх його зобов'язань перед страхувальниками, засновниками, співробітниками, контрагентами та державою, що розширює можливості діяльності страхової компанії на страховому ринку і, як результат, зміцнює її фінансову стійкість.

Досліджуючи умови забезпечення фінансової стійкості страхової компанії, які додатково виділені певними науковцями, необхідно зазначити, що всі вони є інструментами покращення вищерозглянутих (базових) критеріїв стабільності страховика. Так, диверсифікація роботи страхової компанії повинна простежуватись в розрізі всіх видів та на всіх стадіях її діяльності. Зменшення ризику за рахунок диверсифікації необхідно проводити як на стадії розробки страхового тарифу, в межах створення диференційованих цін на різні страхові послуги, так і в розрізі організації збалансованого страхового і інвестиційного портфелів, оптимізуючи співвідношення між видами страхування та відповідно напрямками розміщення власних і позикових коштів.

Проведення постійного фінансового моніторингу діяльності страховика, також є важливою умовою забезпечення його фінансової стійкості, оскільки страхові операції дуже часто можуть виступати методом легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом або інших кримінальних схем. В результаті незаконних дій страхова компанія може зазнати значних збитків та підпасти під жорсткі санкції з боку державних контролюючих органів. Виходячи з цього, менеджмент страхової компанії повинен постійно проводити контроль за фінансовими операціями страхувальників та встановлювати джерела надходження їх грошових коштів.

Мобільність страхової компанії визначається спроможністю адекватно та своєчасно змінювати напрямки і структуру діяльності страховика у відповідності до зміни внутрішніх та зовнішніх факторів, які впливають на його функціонування. Так, зростання інфляції, рівня конкуренції і податків; зміна валютного курсу і фондових індексів; зменшення купівельної спроможності населення і політична нестабільність призводить до необхідності певних перетворень в тарифній, маркетинговій, інвестиційній політиках та організаційній структурі страхової компанії. Отже, в умовах швидкої зміни кон'юнктури страхового ринку зокрема та перетворень економіки в цілому фінансова стійкість страховика буде прямо пропорційно залежати від рівня її мобільності.

Продовжуючи аналіз забезпечення фінансової стійкості страхової компанії, необхідно звернути увагу на фінансове управління страховика за допомогою створення бюджетів. Так, бюджетування діяльності страхової компанії повинно ґрунтуватись на розробці планів її фінансової діяльності та подальшого їх аналізу і контролю. Особливістю впровадження системи бюджетів в процес функціонування страхової компанії є не тільки формування балансу прибутків і видатків та визначення фінансового результату страховика в розрізі всіх видів його діяльності, а й врахування всіх специфічних аспектів грошових потоків, характерних тільки для даного виду фінансових відносин. Так, особливі доходи і видатки виникають в процесі перестраховування і співстрахування ризиків, використання послуг страхових посередників, актуаріїв та андеррайтерів.

Таким чином, використовуючи процес бюджетування, страховик має змогу підвищити фінансову стійкість за рахунок розробки послідовного плану реалізації проекту подальшого розвитку, ідентифікації несприятливих факторів на стадії їх виникнення та координації діяльності всіх працівників і підрозділів страхової компанії.

Продовжуючи дане дослідження, в рамках удосконалення системи контролю діяльності страховика, пропонується додатково до бюджетування виділити ще три критерії, які забезпечують фінансову стійкість страхової компанії. Так, система управління страховою компанією повинна включати: управління діяльністю за центрами відповідальності, проведення бенчмаркінгу та впровадження системи кризис-менеджменту (рис. 1).

Аналізуючи процес формування системи центрів відповідальності, необхідно зазначити, що актуальність даного інструменту забезпечення стабільності страховика обумовлена складністю та багаторівневістю його господарських операцій. Виходячи з того, що страхова компанія займається різними видами страхової (ризикове страхування, страхування життя, перестраховання), інвестиційною та фінансовою діяльностями, менеджери вищого рівня не мають змоги проводити детальний аналіз даних операцій. Отже, виникає необхідність розподілу організації на певну кількість підрозділів (центрів відповідальності), менеджери яких будуть відповідальні за результати його діяльності і контролювати процес досягнення певного фінансового показника (сума страхових премій, страхові виплати, рівень ризику страхового портфелю, обсяг інвестицій, частка перестраховання, загальний обсяг витрат, прибуток). Створення центрів відповідальності на всіх етапах функціонування страхової компанії та встановлення відповідно цільового показника оцінки діяльності менеджеру певного підрозділу дає можливість ідентифікувати напрямки і обсяги грошових потоків страховика та зв'язати дані фінансові результати з відповідним менеджером.

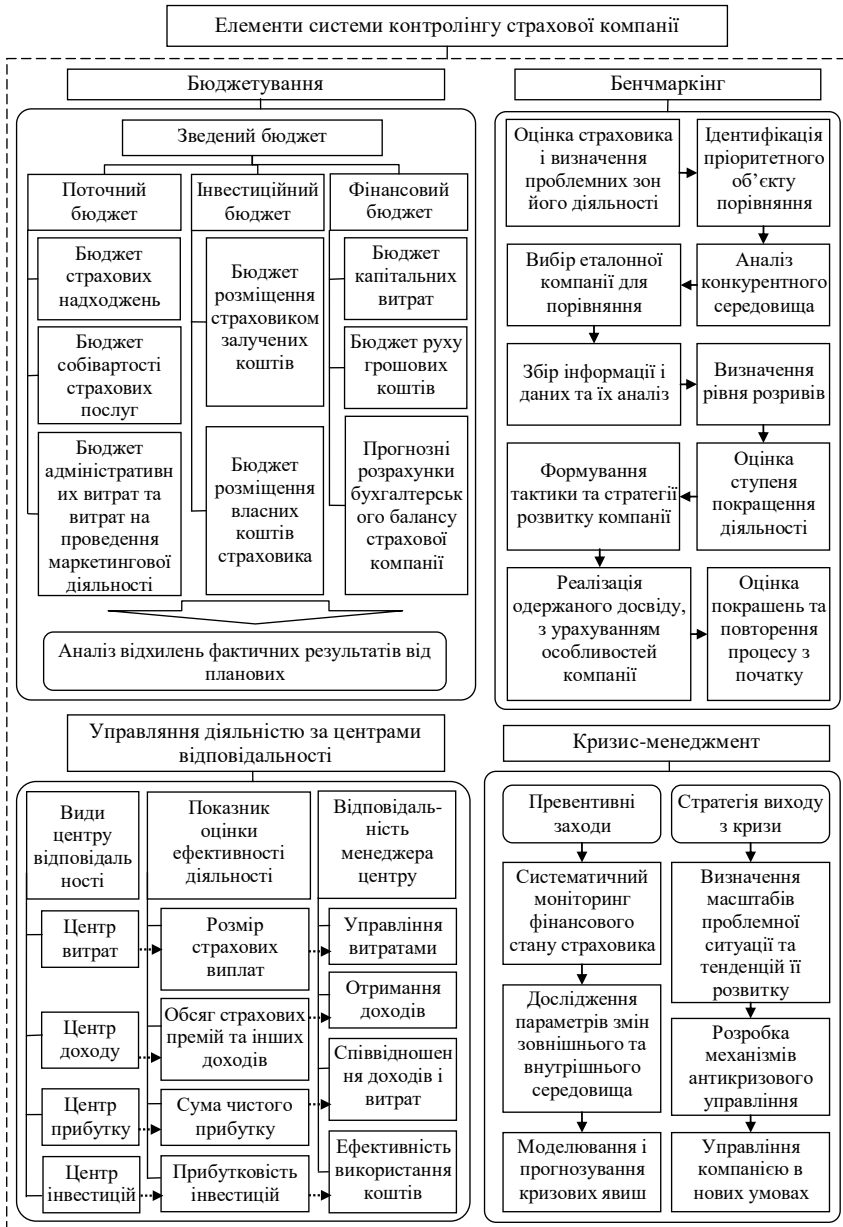

Рис. 1 – Складові елементи системи контролінгу страхової компанії

Таким чином, зміцнення фінансової стійкості страхової компанії в результаті управління діяльністю за центрами відповідальності, досягається за рахунок скорочення часу, витраченого на прийняття управлінських рішень, зростання ефективності використання фінансових ресурсів та підвищення мотивації персоналу.

Одним з дієвих методів підвищення фінансової стійкості страхової компанії, на нашу думку, також виступає бенчмаркінг. В межах страхової діяльності бенчмаркінг можна трактувати, як систематичний, чітко структурований аналіз конкретного бізнес процесу або функціонування страховика в цілому і його порівняння з еталонним відповідником компаній конкурентів та лідеру ринку з метою максимізації ефективності власної діяльності.

Розглядаючи доцільність застосування даного інструменту необхідно зазначити, що бенчмаркінг надає можливість: визначити сильні та слабкі сторони страхової компанії; дослідити нові види страхових послуг та умови їх реалізації і ринки збуту; з'ясувати власну конкурентну позицію на страховому ринку; зменшити витрати розвитку і в результаті встановити стратегічні цілі для покращення діяльності страхової компанії.

Отже, проведення бенчмаркінгу з урахуванням індивідуальних властивостей страхової компанії не тільки підвищує її конкурентоспроможність, а й дає можливість виходу на якісно новий рівень розвитку та надання страхових послуг.

Продовжуючи дослідження перспектив розвитку страхової компанії, необхідно зазначити, що одним з основних інструментів розширення діяльності страховика та збільшення отриманого прибутку є впровадження інноваційних послуг та новітніх технологій. Розвиваючи інноваційну діяльність в межах всіх напрямках функціонування страхова, компанія має можливість максимально довгий період часу отримувати надприбутки та нарощувати фінансові ресурси для впровадження нових послуг і новітніх технологій.

Не дивлячись на переваги впровадження інноваційних послуг та новітніх технологій менеджмент страховика повинен постійно порівнювати ступінь ризикованості і обсяг витрат на проведення інвестиційної політики в інновації та суму синергетичного доходу від її реалізації.

Таким чином, адекватно оцінена і ефективно реалізована інвестиційна політика в інноваційні послуги та технології є дієвим інструментом підвищення фінансової стійкості страхової компанії.

Одним з найбільш актуальним в сучасних умовах функціонування ринкової економіки критерієм забезпечення стабільної діяльності страховика є проведення кризис-менеджменту. В зв'язку з тим, що наслідки кожного наступного фінансово-економічного кризи стають все більш руйнівними та носять глобальний характер впливаючи на всі сфери діяльності суб'єктів господарювання проведення антикризової політики повинно носити систематичний характер.

Менеджмент страховика зобов'язаний досліджувати причини і наслідки попередніх негативних явищ в економіці, формуючи на основі обробленої інформації коротко і довгострокові стратегії антикризових заходів. Дана політика страхової компанії надасть їй можливість запровадити комплекс дієвих превентивних заходів на ранніх стадіях дестабілізації як страхового, так і інших суміжних ринків фінансових послуг (фондовий ринок, валютний ринок, ринок нерухомості, банківський ринок і т. д.), що в результаті дасть змогу страховику вийти з кризи не тільки швидкими темпами, але й з мінімальними втратами.

Таким чином, в результаті проведення кризис-менеджменту страховик має можливість якщо не абсолютно захистити себе від наслідків негативних явищ в економіці, то як мінімум максимально зменшити рівень їх впливу та після відновлення економіки зайняти провідні позиції на страховому ринку.

Висновки. Проведене дослідження дає змогу стверджувати, що розглянуті вище базові та додаткові критерії фінансової стійкості страховика створюють цілісну систему, раціональне та гармонійне функціонування якої забезпечує досягнення високого рівня стабільної діяльності страхової компанії. Акцентуючи увагу на необхідності комплексної взаємодії всіх умов досягнення фінансової стійкості страховика, необхідно також зазначити, що кожний критерій має специфічні властивості, параметри досягнення та відповідно по різному впливає на фінансову стійкість страховика.

Список літератури

1. Закон України «Про страхування» : від 7 березня 1996 року № 85/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 18.
2. Александрова М.М. Страхування: Навчально-методичний посібник. – К. ЦУЛ, 2002 – 208 с.
3. Базилевич В.Д. Страхування: Підручник / За ред. В.Д. Базилевича. – К.: Знання, 2008. – 1019 с.
4. Барановський, О. І. Фінансова безпека страхового ринку / О. І. Барановський. - // Фінансовий ринок України . - 2003. - №1. - С. 20-23.
5. Бігдаш В. Д. Страхування: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. – К.: МАУП, 2006. – 448 с.
6. Бланд Д. Страхование: принципы и практика : учебное пособие : пер. с англ / Финансовая академия при правительстве РФ ; сост. Д. Бланд. – М. : Финансы и статистика, 2000. – 416 с.
7. Внукова Н.М. Страхування: теорія та практика; Навчально-методичний посібник / Внукова Н.М., Успенко В.І., Єременко Л.В. та ін.; За загальною редакцією проф. Внукової Н.М. – Харків; Бурун Книга, 2004. – 376 с.
8. Вовчак О.Д. Страхування : навчальний посібник / О. Д. Вовчак. – 3-тє вид., стереот. – Львів : Новий Світ-2000, 2006. - 480 с.
9. Єрмошенко А. М. Визначення поняття фінансової безпеки страховика та її категорій / А. М. Єрмошенко // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – N 4. – С. 46-52.
10. Заруба О.Д. Страхова справа: Підручник. К.: Товариство «Знання», КОО, 1998. – 321 с.
11. Іванюк І.С. Теоретичні підходи до визначення категорії «фінансова стійкість страхової компанії» / І.С.Іванюк, Д.С.Маруженко // Фінанси України. – 2006. – №11. – С. 77-89.
12. Орланюк-Малицька Л. А. Платежеспособность страховой организации / Л. А. Орланюк-Малицька. – М.: Анкил, 1994. – 245с.
13. Осадець С.С. Страхування : підручник / керівник авт. колективу і наук. ред. С.С. Осадець. – Вид. 2-ге, перероб. і доп. – К. : КНЕУ, 2002. – 599 с.
14. Рейтман Л.И. Страховое дело: учебник; под общ. ред. проф. Л. И. Рейтмана. – М.: Банковский и биржевой центр, 1992. – 524с.
15. Сербиновский Б.Ю. Страховое дело: учебное пособие для вузов / Б.Ю. Сербиновский, В.Н. Гарькуша. – Ростов на Дону: «Феникс», 2000. – 384с.
16. Ткаченко, Н. В. Фінансова стійкість страхових компаній: теоретичні підходи / Н. В. Ткаченко // Фінанси України. – 2009. – № 6. – С. 104-121.
17. Федоровой. Т.А. Страхование: Учебник/ Под ред. Т.А. Федоровой. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Экономист, 2004. – 875.
18. Шірінян Л.В. Визначення фінансової стійкості страхових компаній і підприємств / Л. В. Шірінян // Фінанси України. – 2005. – № 9. – С. 70-81.

Бойко, А.О. Теоретичні основи та практичний досвід забезпечення фінансової стійкості страхової компанії [Текст] / А.О. Бойко // Економічні науки. Серія Облік і фінанси: зб. наук. праць. -Луцьк: Луцький НТУ, 2010. - Вип. 7 (25). - Ч. 4. - С. 36-50.